

ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា
ជាតិ សាសនា ព្រះមហាក្សត្រ

ក្រសួងការបរទេស
និងសហប្រតិបត្តិការអន្តរជាតិ

ភ្នំពេញ ថ្ងៃទី ១១ ខែ មេសា ឆ្នាំ២០១៧

ជាច្រើនឆ្នាំមកហើយ ប្រទេសកម្ពុជាគឺជាប្រធានបទនៃការធ្វើយុទ្ធនាការបំភ្លឺព័ត៌មាន ដឹកនាំ ដោយរដ្ឋាភិបាល និងអង្គការបរទេសមួយចំនួន ដែលបានមូលបង្កាច់អំពីតថភាព និងព្រឹត្តិការណ៍ ប្រវត្តិសាស្ត្រ ក្នុងគោលបំណងបង្ហាញរូបភាពអវិជ្ជមានអំពីកម្ពុជា និងដាក់កំហុសមកលើរាជរដ្ឋាភិបាល។ រាជរដ្ឋាភិបាលសូមចេញផ្សាយនូវឯកសារក្រោមចំណងជើងថា “ប្រាប់ពីការពិត” ដើម្បីស្រាយបំភ្លឺ និង គូសបញ្ជាក់ការពិតលើបញ្ហាសើបទាំងឡាយ ។

*****

កម្ពុជា សិទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ និងសិទ្ធិមនុស្ស ៖ ប្រាប់ពីការពិត

*“នេះមិនមែនជាលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យនោះទេ ការណ៍ដែលធ្វើលុយរាប់បីលានដុល្លារ ដើម្បីជម្រុញការផ្លាស់ប្តូររបបនៅក្រៅប្រទេសនោះ ។ នេះមិនមែនជាលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ នោះទេការណ៍ដែលបញ្ជូនអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលទៅសរសេរច្បាប់ឡើងវិញនោះ។”
លោក រ៉ុន ផុល អតីតសមាជិកសភាខុសក្រសួងអាមេរិក (គណបក្សសាធារណរដ្ឋ)*

សម្រង់សំដីខាងលើនេះគឺជាការបញ្ជាក់ថា សហរដ្ឋអាមេរិកបានផ្តល់មូលនិធិគាំទ្រដល់សកម្មភាព ក្រៅប្រទេស ក្នុងគោលបំណងដើម្បីផ្លាស់ប្តូររបបដែលរដ្ឋបាលអាមេរិកមិនពេញចិត្ត ។ សង្គមស៊ីវិលត្រូវ បានគេប្រើប្រាស់ធ្វើជាមធ្យោបាយក្នុងការចាប់ផ្តើមដំណើរការធ្វើអោយប្រទេសរង្គោះរង្គើ ។ គឺជាករណី ដែលកើតមានឡើងនៅប្រទេសអ៊ុយក្រែនក្នុងរដ្ឋបាលរបស់គណបក្សសាធារណរដ្ឋ និងនៅក្នុងប្រទេស ហុនឌុយរ៉ាស់ក្នុងរដ្ឋបាលរបស់គណបក្សប្រជាធិបតេយ្យ ។ ជាច្រើនឆ្នាំមកហើយ កម្ពុជាបានទទួលរងនូវ យុទ្ធនាការកាន់តែខ្លាំងឡើង ដឹកនាំដោយរដ្ឋាភិបាល និងអង្គការបរទេសមួយចំនួនដែលចង់បានការផ្លាស់ ប្តូររបបនៅកម្ពុជា ទោះបីការណ៍នេះប្រឆាំងនឹងឆន្ទៈរបស់ប្រជាជនកាត់ច្រើននៅប្រទេសនេះក៏ដោយ ។ យុទ្ធនាការនេះពោរពេញទៅដោយការមូលបង្កាច់ការពិត ភូតកុហក ការបំបោងបញ្ហាតូចតាច ក្នុងគោល បំណងបង្កូចកេរ្តិ៍ឈ្មោះ និងដាក់កំហុសទៅលើស្ថាប័នបច្ចុប្បន្នដែលស្របច្បាប់ ។

រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាចង់បំភ្លឺ និងបញ្ជាក់ការពិតអោយដាច់ស្រឡះតែម្តង។ជាបឋម រាជរដ្ឋាភិបាល កម្ពុជាត្រូវបង្ខំចិត្តធ្វើនូវសេចក្តីថ្លែងការណ៍ដូចខាងក្រោម ៖

- ១) កម្ពុជាគឺជាប្រទេសអធិបតេយ្យ ។ អធិបតេយ្យភាពនេះត្រូវតែទទួលបានការគោរពដោយពេញ លេញ ។ ធម្មនុញ្ញអង្គការសហប្រជាជាតិបានបញ្ញត្តិយ៉ាងច្បាស់ថា គ្មានរដ្ឋណាមួយមានសិទ្ធិ ទៅលូកលាន់ដោយផ្ទាល់ ឬ ដោយប្រយោល ទោះក្នុងហេតុផលណាក៏ដោយ នៅក្នុងកិច្ចការ ផ្ទៃក្នុង ឬ បញ្ហាដែលប៉ះពាល់ដល់បូរណភាពទឹកដី ឬ ឯករាជភាពនយោបាយរបស់ប្រទេស ដទៃបានឡើយ (មាត្រា ២.៤, ២.៧) ។ ធម្មនុញ្ញអាស៊ានបានកំណត់យកការមិនលូកលាន់ កិច្ចការផ្ទៃក្នុងរបស់រដ្ឋសមាជិកធ្វើជាគោលការណ៍មូលដ្ឋាន (មាត្រា ២.២ (e))។ នៅក្នុង កិច្ចព្រមព្រៀងទាក់ទងនឹងអធិបតេយ្យភាព ឯករាជភាពបូរណភាពនិងភាពមិនអាចរំលោភ បំពានបាននៃដែនដី អព្យាក្រឹតភាព និងឯកភាពជាតិកម្ពុជា ដែលជាផ្នែកមួយនៃកិច្ចព្រម ព្រៀងសន្តិភាពគ្រប់ជ្រុងជ្រោយរបស់កម្ពុជា ដែលយើងហៅជាទូទៅថា កិច្ចព្រមព្រៀងទីក្រុង

- ប៉ារីស រដ្ឋហត្ថលេខីទាំង ១៨ មានកាតព្វកិច្ចជាក់លាក់គឺ “ត្រូវចៀសវាងការលូកលាន់ទោះក្នុង ទម្រង់ណាក៏ដោយ ទាំងផ្ទាល់ ឬ មិនផ្ទាល់នៅក្នុងកិច្ចការផ្ទៃក្នុងរបស់កម្ពុជា”(មាត្រា ២.២)។
- ២) លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យមិនមែនសមមូលទៅនឹងការបដិសេធនូវនីត្យានុកូលភាពនៃស្ថាប័នដែល ស្របតាមរដ្ឋធម្មនុញ្ញ ការបរិហារកេរ្តិ៍ថ្នាក់ដឹកនាំនយោបាយដោយមិនរើសមុខ ការញុះញង់ អោយមានកំហឹងជាតិសាសន៍ ការបំពានច្បាប់ ការញុះញង់ជាប្រចាំបង្កភាពតានតឹងនយោ បាយ និងកក្កើតកាយបង្កបរិយាកាសសង្គ្រាមស៊ីវិលនោះទេ ។
- ៣) ជាថ្មីម្តងទៀត ដូចនៅក្នុងអំឡុងឆ្នាំ ១៩៧៩-១៩៩១ រដ្ឋាភិបាលលោកខាងលិចមួយចំនួន បានជ្រើសយកការគាំទ្រចំពោះភាគីដែលខុស៖ ពួកគេជ្រើសយកភាគីដែលជម្រុញឲ្យមាន ភាពអសណ្តាប់ធ្នាប់ ហើយប្រឆាំងទៅនឹងភាគីដែលជម្រុញការអភិវឌ្ឍ ដែលនាំប្រទេសឲ្យរីក ចម្រើនក្នុងអត្រាកំណើនផ.ស.ស. ជាមធ្យម ៧,៧% ក្នុងរយៈកាលពីរទសវត្សរ៍ចុងក្រោយ ការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រពី ៥០% នៅឆ្នាំ ១៩៩០ ឲ្យធ្លាក់នៅត្រឹម ១៣,៥% នៅឆ្នាំ ២០១៤ និងភាគីដែលសម្រេចបានស្ទើរតែគ្រប់គោលដៅអភិវឌ្ឍន៍សហវត្សរ៍ ។ ពួកគេជ្រើសយកភាគី ដែលបដិសេធអត្តិភាពនៃរបបប្រល័យពូជសាសន៍ ហើយប្រឆាំងនឹងភាគីដែលបានរំដោះ ប្រទេស និងការពារប្រជាជនពីការរំលោភបំពាននៃរបបនេះ ។ ពួកគេជ្រើសយកការគាំទ្រភាគី ដែលញុះញង់ឲ្យមានជម្លោះជាមួយវៀតណាម ហើយប្រឆាំងទៅនឹងភាគីដែលផ្តល់តម្លៃជា ពិសេសទៅលើសន្តិភាពទាំងនៅក្នុង និងក្រៅប្រទេស ។
- ៤) វិធីតែអាក្រក់ជាងនេះទៅទៀត មានរដ្ឋាភិបាល និងស្ថាប័នលោកខាងលិចមួយចំនួនដែល បច្ចុប្បន្ននេះនៅតែបន្តគាំទ្របុគ្គលមួយចំនួននៅកម្ពុជាដែលគេស្គាល់ដឹងលឺជាចំហរថា ជាជន រើសអើងពូជសាសន៍ ជាអ្នកដែលបដិសេធ ឬ មិនជឿលើការសម្លាប់រង្គាលដោយរបបខ្មែរ ក្រហមនៅកម្ពុជា និងអ្នកជាតិនិយមជ្រុល ។ អ្នកនយោបាយប្រជាភិបុត្តទាំងនេះគឺជាសត្រូវ អាក្រក់បំផុតនៃលទ្ធិប្រជា ធិបតេយ្យ ប៉ុន្តែ ពួកគេទទួលបានការគាំទ្រពីប្រទេសលោកខាង លិចមួយចំនួនដែលប្រកាន់លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ ។

កម្ពុជាត្រូវបានគេជាន់ពន្លិច ពីមួយខែទៅមួយខែ ពីមួយឆ្នាំទៅមួយឆ្នាំ ដោយរបាយការណ៍ពីសារ ព័ត៌មានដែលមាននិន្នាការប្រឆាំង អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលដែលលំអៀង និងស្ថាប័នដែលបានទទួល ព័ត៌មានមិនពិត ដែលបានមូលបង្កាច់តថភាព និងព្រឹត្តិការណ៍ប្រវត្តិសាស្ត្រនានា ក្នុងគោលបំណងបង្កើត រូបភាពអវិជ្ជមានចំពោះកម្ពុជា និងដាក់កំហុសទៅលើរដ្ឋាភិបាល ។ រាជរដ្ឋាភិបាលចង់បង្ហាញពីការពិត ជាក់ស្តែងចំពោះបញ្ហារសើបំផុតមួយចំនួនដូចខាងក្រោម ៖

ក) អំពីកេរ្តិ៍រំណែលប្រវត្តិសាស្ត្រកន្លងទៅថ្មីៗនេះ

ថ្មីៗនេះ អ្នករាយការណ៍ពិសេសរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិស្តីពីស្ថានភាពសិទ្ធិមនុស្សនៅកម្ពុជា លោកស្រី រ៉ូណា ស្មីត (Rhona Smith) បាននិយាយដោយឥតអៀនខ្មាស់ថា “ដល់ពេលវេលាដែលត្រូវ ឈប់យកស្ថានភាពបច្ចុប្បន្ននេះ ទៅទម្លាក់កំហុសលើបញ្ហាលំបាកកាលពីសតវត្សរ៍មុនហើយ” ។ យើង មានការភ្ញាក់ផ្អើលយ៉ាងខ្លាំងនៅពេលដែលមន្ត្រីសិទ្ធិមនុស្សជាន់ខ្ពស់របស់អង្គការសហប្រជាជាតិ បានយក ភាពយោរយៅនៃសង្គ្រាមដែលអាក្រក់ហួសប្រមាណ សេចក្តីវេទនានៃប្រទេសដែលទទួលរងការទម្លាក់ គ្រាប់បែកច្រើនជាងគេបំផុតក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រមនុស្សជាតិ (គ្រាប់បែកប្រមាណជា ២.៧៥៦.៩៤១តោន ត្រូវបានទម្លាក់មកលើកម្ពុជា ដែលបានសម្លាប់ប្រជាជនស៊ីវិលក្នុងចន្លោះពី ១៥ម៉ឺន ទៅ ៥០ម៉ឺននាក់) ភាពយោរយៅនៃសង្គ្រាមដែលប្រើអាវុធគីមីដែលមានរយៈកាល ៩ឆ្នាំ ដែលបានសម្លាប់ប្រជាជនរាប់ពាន់ នាក់ បំផ្លាញព្រៃឈើ និងចម្ការកៅស៊ូជាង ១៥ម៉ឺនហិកតា និងការឈឺចាប់ពីឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ និងប្រល័យពូជសាសន៍ មកអធិប្បាយយ៉ាងសាមញ្ញថា ត្រឹមតែជា “បញ្ហាលំបាក” ។

ពិតណាស់ ប្រវត្តិសាស្ត្រក៏ពុំបានអាណិតអាសូរដល់កម្ពុជានោះដែរ ។ ប្រទេសកម្ពុជាមានសន្តិភាព ត្រឹមតែពីរទសវត្សរ៍ប៉ុណ្ណោះគឺទសវត្សរ៍ឆ្នាំ១៩៥០ និង១៩៦០ ដើម្បីនឹងកសាងអភិវឌ្ឍស្ថាប័នរបស់ខ្លួន។ ប៉ុន្តែ នៅទសវត្សរ៍ឆ្នាំ១៩៧០ បន្ទាប់ពីមានការផ្លាស់ប្តូររបបរៀបចំឡើងដោយរដ្ឋបាលក្រុងភ្នំស្រីសោត កម្ពុជាត្រូវបានទាញធ្លាក់ទៅក្នុងសង្គ្រាម ដែលជ្រកក្រោមស្លាកប្រជាធិបតេយ្យ និងសេរីនិយមបែបលោក ខាងលិច ។ ប្រទេសកម្ពុជាត្រូវបានគេទម្លាក់គ្រាប់បែកដល់កម្រិតមើលលែងស្គាល់ ដែលរុញឲ្យប្រទេសនេះ ធ្លាក់ទៅក្នុងដៃនៃរបបប្រល័យពូជសាសន៍ដែលបានសម្លាប់មនុស្សជិតពីរលាននាក់ ។ គ្រប់ហេដ្ឋារចនា សម្ព័ន្ធសេដ្ឋកិច្ច សង្គម និងហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធរដ្ឋត្រូវបានបំផ្លិចបំផ្លាញ ហើយបញ្ហាវិន័យដែលជាផ្ទៃក្នុងនៃ ស្ថាប័នរដ្ឋត្រូវបានកម្ចាត់ចោលស្ទើរតែគ្មានសល់ ។ ប៉ុន្តែ អ្វីដែលជាពុតត្បូតនោះគឺក្នុងអំឡុងពេលនោះ គ្មានប្រទេសលោកខាងលិចណាមួយធ្លាប់លើកពីឈ្មោះកម្ពុជា ឬក៏និយាយពីបញ្ហាសិទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ និងសិទ្ធិមនុស្សនោះទេ កុំថាឡើយដល់ពួកគេមកជួយសង្គ្រោះយើងនោះ ។

បន្ទាប់ពីត្រូវបានរំដោះចេញពីរបបខ្មែរក្រហមនៅឆ្នាំ ១៩៧៩ កម្ពុជាបានខិតខំដើម្បីភាពរស់រាន មានជីវិតដោយខ្លួនឯង ទោះស្ថិតក្នុងស្ថានភាពខ្វះខាតគ្រប់សព្វលើសមត្ថភាពរបស់រដ្ឋ និងស្ថាប័ន ។ ជាថ្មី ម្តងទៀត កម្ពុជាត្រូវបានគេដាក់ទោសដោយសាររដ្ឋាភិបាលលោកខាងលិចមិនពេញចិត្តអ្នកដែលរំដោះ កម្ពុជាធ្វើឲ្យកម្ពុជាបន្តរងគ្រោះដោយការដាក់ទណ្ឌកម្មសេដ្ឋកិច្ច និងការដាក់ឲ្យកម្ពុជាឯកា រយៈកាល១២ ឆ្នាំបន្ទាប់ពីការរំដោះ ។ ការពិតដ៏យោរយៅនេះ វាផ្ទុយស្រឡះពីជោគវាសនារបស់បណ្តាប្រទេសអឺរ៉ុបនៅ ក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទី ២ ដែលបានទទួលកញ្ចប់ទ្រទ្រង់សេដ្ឋកិច្ច “ផែនការម៉ាស្កាល” (Marshall Plan) ដ៏ធំមហិមាសម្រាប់ការកសាងប្រទេសឡើងវិញ ។

មិនមានអ្វីគួរឲ្យភ្ញាក់ផ្អើលនោះទេនៅពេលដែលស្ថាប័នតែមួយដែលតែងតាំងលោកស្រី រ៉ូណា ស្ទីត នៅឆ្នាំ ២០១៥ គឺជាស្ថាប័នដែលបដិសេធមិនព្រមអនុម័តលើរបាយការណ៍ អាប័ដែលវ៉ាហាប់ បូឌីបា (Abdelwahab Bouhdiba Report) ឆ្នាំ ១៩៧៩ ដែលទាញសេចក្តីសន្និដ្ឋានថា “ព្រឹត្តិការណ៍ដែលបានកើតឡើងនៅកម្ពុជាគឺពុំមានឧទាហរណ៍ប្រវត្តិសាស្ត្រណាមួយដែលអាចប្រៀបបាននោះឡើយនៅក្នុងសតវត្សរ៍យើងនេះ ក្រៅតែពីរបបណាហ្សឺដឺយោរយោ” ។ ជាលទ្ធផលនៃការបដិសេធនេះ អង្គការសហប្រជាជាតិបានឈានទៅដាក់ទណ្ឌកម្មសេដ្ឋកិច្ចបន្ថែមទៀតមកលើកម្ពុជាពីឆ្នាំ ១៩៧៩ ដល់ឆ្នាំ ១៩៩១ ហាក់បីដូចជាកម្ពុជាដទៃទៀតនោះមិនទាន់គ្រប់គ្រាន់ ដោយហាមឃាត់រាល់ជំនួយអភិវឌ្ឍន៍គ្រប់បែបយ៉ាង ។ ជារួមការបំផ្លិចបំផ្លាញដែលកើតចេញពីការទម្លាក់គ្រាប់បែកខុសច្បាប់ដូចក្រាលព្រំរបស់អាមេរិកមកលើកម្ពុជា ការសម្លាប់ស្ទើរសូន្យនូវធនធានមនុស្សដោយរបប ប៉ុល ពត ការបាក់ស្បាតស្មារតីរបស់អ្នកនៅរស់រានមានជីវិតដែលខិតខំត្រជុំជួបជុំជីវិតនៅក្នុងសង្គមដែលបាក់បែកខ្ចាត់ខ្ចាយ គួបផ្សំនឹងបច្ច័យដ៏យោរយោដែលកើតចេញពីទណ្ឌកម្មរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ ទាំងអស់នេះបានបន្សល់ទុកនូវស្នាមរបួសដ៏ជ្រាលជ្រៅដែលនៅមិនទាន់ជាសះ និងផលអាក្រក់មិនអាចគណនាបាននៅក្នុងសង្គមកម្ពុជាបច្ចុប្បន្ន ។

សេចក្តីអធិប្បាយដ៏គន្លឹះរបស់លោកស្រី ស្ទីត បង្ហាញនូវការប្រមាថដោយឥតលាក់បាំងចំពោះតថភាពដែលកើតមាននៅកម្ពុជា ដែលដូចគ្នានឹងការព្រងើយកន្តើយរបស់មន្ត្រីអន្តរជាតិជាច្រើនផ្សេងទៀតដែលសុខចិត្តជ្រើសយកការវិនិច្ឆ័យ និងប្តោលទោស ជាជាងខិតខំប្រឹងយល់ និងប្រឹងជួយគាំទ្រ ។

ខ) ស្តីពីគណបក្សនយោបាយ

កម្ពុជាប្រកាន់ខ្ជាប់នូវប្រព័ន្ធប្រជាធិបតេយ្យពហុបក្ស មិនដូចប្រទេសមួយចំនួនដែលមានទំនាក់ទំនងល្អជាមួយលោកខាងលិច ប៉ុន្តែ បែរជាមានប្រព័ន្ធដកបក្សនោះទេ ។ ភស្តុតាងបានបង្ហាញយ៉ាងច្បាស់ជាក់ស្តែងនូវចំនួនគណបក្សនយោបាយជាច្រើនដែលបានប្រជែងគ្នា ក្នុងពេលបោះឆ្នោតសកល ៥ លើកកន្លងមក៖ នៅឆ្នាំ ១៩៩៣ មាន ២០គណបក្ស នៅឆ្នាំ ១៩៩៨ មាន ២៣គណបក្ស នៅឆ្នាំ ២០០៣ មាន ៧គណបក្ស នៅឆ្នាំ ២០០៨ មាន ១១គណបក្ស និងនៅឆ្នាំ ២០១៣ មាន ៨គណបក្ស ។

ច្បាប់ស្តីពីគណបក្សនយោបាយដែលត្រូវបានធ្វើវិសោធនកម្ម៖ មូលហេតុនៃវិសោធនកម្ម

ច្បាប់ស្តីពីគណបក្សនយោបាយដែលត្រូវបានអនុម័តឆ្នាំ ១៩៩៧ មិនធ្លាប់ត្រូវបានធ្វើវិសោធនកម្ម ២០ឆ្នាំមកហើយ ដែលក្នុងអំឡុងពេលនេះ រដ្ឋធម្មនុញ្ញ និងបទបញ្ជាផ្ទៃក្នុងនៃរដ្ឋសភា បានឆ្លងកាត់ការធ្វើវិសោធនកម្មជាច្រើនលើក។ ទន្ទឹមនឹងនេះ ក៏មានច្បាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងការបោះឆ្នោតមួយចំនួនត្រូវបានអនុម័ត

ដូចជាច្បាប់ស្តីពីការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងតំណាងរាស្ត្រ ច្បាប់ស្តីពីការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងសមាជិកព្រឹទ្ធសភា ច្បាប់ស្តីពីការបោះឆ្នោតជ្រើសរើសក្រុមប្រឹក្សាឃុំ សង្កាត់ និងច្បាប់ស្តីពីការរៀបចំនិងការប្រព្រឹត្តនៃគណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត ។ល។ ដូច្នេះ មូលហេតុបន្ទាន់ចាំបាច់ក្នុងការធ្វើវិសោធនកម្មច្បាប់នេះគឺដើម្បីឆ្លុះបញ្ចាំងការវិវត្តផ្នែកច្បាប់ដែលទាក់ទងនឹងការបោះឆ្នោត ។ ច្បាប់ដែលត្រូវបានធ្វើវិសោធនកម្មនេះត្រូវអនុវត្តដោយមិនរើសអើងចំពោះគ្រប់គណបក្សនយោបាយទាំងអស់ ហើយមានលក្ខខណ្ឌមូលដ្ឋានគ្រប់យ៉ាងដែលសង្គមប្រជាធិបតេយ្យនានាត្រូវតែប្រកាន់ខ្ជាប់ ។ ច្បាប់នេះសំដៅការពារប្រព័ន្ធប្រជាធិបតេយ្យសេរី ពហុបក្ស របបរដ្ឋធម្មនុញ្ញ និងអធិបតេយ្យភាពរបស់កម្ពុជាពីការលូកលាន់ដោយបរទេសនៅក្នុងការបោះឆ្នោតរបស់ខ្លួន ។ ដោយរៀនសូត្រពីមេរៀនកន្លងមកពីទសវត្សរ៍ ច្បាប់នេះក៏សំដៅបង្ការការបំភ្លៃគោលការណ៍លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ ក្រោមលេសលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ ។

នេះគឺជាកាតព្វកិច្ចដែលមិនអាចបំពានបានរបស់រាជរដ្ឋាភិបាលក្នុងការការពារភាពថ្លៃថ្នូរនៃស្ថាប័នដែលកំពុងមានអត្ថិភាព ។

តើអ្វីខ្លះដែលត្រូវបានធ្វើវិសោធនកម្ម?

ដូចអ្វីដែលប្រទេសប្រជាធិបតេយ្យទាំងអស់ត្រូវធ្វើ ការធ្វើវិសោធនកម្មច្បាប់នេះគឺចាំបាច់ដើម្បីបង្ការការបំពានដែលផ្ទុយនឹងគោលការណ៍មូលដ្ឋាននៃលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ ។ ជាឧទាហរណ៍ មាត្រា ៦ ថ្មីចែងថា គ្រប់គណបក្សនយោបាយមិនត្រូវធ្វើសកម្មភាពណាមួយដូចតទៅ៖ ១) ធ្វើឲ្យមានអបគមន៍ដែលនាំឲ្យអន្តរាយដល់ឯកភាពជាតិ និងបូរណភាពដែនដី ២) ធ្វើវិទ្ធិង្សនាប្រឆាំងនឹងរបបប្រជាធិបតេយ្យ សេរីពហុបក្ស និងរបបរដ្ឋធម្មនុញ្ញ ៣) ធ្វើឲ្យប៉ះពាល់ដល់សន្តិសុខនៃរដ្ឋ ៤) បង្កើតកងកម្លាំងប្រដាប់អាវុធ ៥) ធ្វើការញុះញង់ដែលអាចនាំឲ្យមានការបែកបាក់ជាតិ ។

មាត្រា ២៩ ថ្មី ចែងថា គណបក្សនយោបាយត្រូវបានហាមឃាត់មិនឲ្យទទួលវិភាគទាន ទោះជាតាមរូបភាពណាក៏ដោយពីស្ថាប័នរដ្ឋ សមាគម អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល សហគ្រាសសាធារណៈ គ្រឹះស្ថានសាធារណៈ វិទ្យាស្ថានសាធារណៈ ។ គណបក្សនយោបាយក៏ត្រូវបានហាមឃាត់មិនឲ្យទទួលវិភាគទាន ទោះតាមរូបភាពណាក៏ដោយពីស្ថាប័នបរទេស ក្រុមហ៊ុនបរទេស ជនបរទេស ឬ អង្គការដែលមានប្រភពហិរញ្ញប្បទានពីបរទេស ។ មាត្រា ៣៤ ថ្មី ចែងថា គណបក្សណាដែលបំពានច្បាប់នេះនឹងត្រូវបានរំលាយដោយតុលាការ ។

ការអនុវត្តជាលក្ខណៈអន្តរជាតិទាក់ទងនឹងការហាមឃាត់គណបក្សនយោបាយ

អ្វីដែលកម្ពុជាបានធ្វើក្នុងការធ្វើវិសោធនកម្មច្បាប់ស្តីពីគណបក្សនយោបាយរបស់ខ្លួន គឺមិនខុស ប្លែកពីការអនុវត្តជាក់ស្តែងជាលក្ខណៈអន្តរជាតិនោះទេ ។ ចំពោះបញ្ហានេះ តាមរយៈគណៈកម្មាការទីក្រុង វេនីស សហភាពអឺរ៉ុបបានអនុម័ត “គោលការណ៍ស្តីពីការហាមឃាត់ និងការរំលាយគណបក្សនយោបាយ និងវិធានការប្រហាក់ប្រហែល” នៅឆ្នាំ ១៩៩៩ ។ ការហាមឃាត់ ឬ រំលាយគណបក្សនយោបាយអាចធ្វើ ទៅបានបើសិនជាមានការចាំបាច់ក្នុងការការពារសង្គមប្រជាធិបតេយ្យ ដូចជានៅពេលដែលគណបក្ស ណាមួយបំផុសបំផុលការប្រើហិង្សាគ្រប់រូបភាព ដូចជា ការរើសអើងពូជសាសន៍ ការស្អប់ខ្ពើមពូជសាសន៍ និងភាពមិនចេះអត់អោន ។

រដ្ឋធម្មនុញ្ញរបស់ជាតិម៉ាក និងព័រទុយហ្គាល់បានចែងអំពីការហាមឃាត់គណបក្សនយោបាយ ដែលប្រើប្រាស់ ឬ លើកទឹកចិត្តមានអំពើហិង្សា ទោះបីជាគ្មានរូបភាពជាវិទ្ធិង្សនា ឬ ប្រកាន់ពូជសាសន៍ ក៏ដោយ ។ នៅបារាំង គណបក្សនយោបាយនឹងត្រូវគេហាមឃាត់ ដោយសារការជម្រុញការរើសអើង ការ ស្អប់ខ្ពើម ឬ ហិង្សាប្រឆាំងទៅនឹងបុគ្គល ឬ ក្រុមបុគ្គលណាមួយ ដោយសារតែជើងកំណើត ឬ ជនជាតិ ឬ សាសនារបស់ពួកគេ ។

នៅឥណ្ឌូណេស៊ី ទង្វើមួយចំនួនត្រូវបានចាត់ទុកថាជា “ឧក្រិដ្ឋកម្មក្នុងការបោះឆ្នោត” ដែលអាច ទទួលទោសតាមច្បាប់ ដូចជា ការបរិហារកេរ្តិ៍របស់បុគ្គល សាសនា ជនជាតិ សហគមន៍ បេក្ខជន និង/ឬ អ្នកប្រជែងដទៃទៀតក្នុងការបោះឆ្នោតការញុះញង់ និងបញ្ឆេះជម្លោះរវាងបុគ្គល ឬ សហគមន៍ ការបំពាន សណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ ការគម្រាមប្រើអំពើហិង្សា ឬ ការញុះញង់ឲ្យប្រើហិង្សាប្រឆាំងនឹងបុគ្គល ឬ ក្រុម និង/ឬ អ្នកប្រជែងដទៃទៀតក្នុងការបោះឆ្នោត ដោយប្រតិបត្តិករ អ្នកចូលរួម និងមន្ត្រីនៃយុទ្ធនាការបោះ ឆ្នោត ។

នៅម៉ាឡេស៊ី គណបក្សនយោបាយអាចត្រូវបានគេប្រកាសថា ខុសច្បាប់ប្រសិនបើវាត្រូវបានប្រើ ប្រាស់ក្នុងគោលបំណងដែលប៉ះពាល់ ឬ មិនសមស្របទៅនឹងផលប្រយោជន៍សន្តិសុខ ឬ សណ្តាប់ធ្នាប់ សាធារណៈ ឬ សីលធម៌របស់ម៉ាឡេស៊ី ។

នៅហ្វីលីពីន គណៈកម្មាការបោះឆ្នោតអាចបដិសេធការចុះបញ្ជីគណបក្សនយោបាយណាដែល ចង់សម្រេចគោលដៅរបស់ខ្លួនតាមរយៈមធ្យោបាយហិង្សា ឬ ខុសច្បាប់ ឬ គណបក្សដែលបដិសេធមិន គោរពរដ្ឋធម្មនុញ្ញ ឬ គណបក្សដែលត្រូវបានគាំទ្រដោយរដ្ឋាភិបាលបរទេស ។

ការអនុវត្តជាលក្ខណៈអន្តរជាតិទាក់ទងនឹងការហាមឃាត់ការផ្តល់មូលនិធិពីបរទេស

ទាក់ទងនឹងចំណុចនេះក៏មានឧទាហរណ៍ជាច្រើនស្តីពីការអនុវត្តជាលក្ខណៈអន្តរជាតិ ។ នៅសហ រដ្ឋអាមេរិក ច្បាប់ស្តីពីយុទ្ធនាការបោះឆ្នោតសហព័ន្ធចែងថា ជនបរទេសដែលផ្តល់វិភាគទាន ឬ អំណោយ

ជាលុយ ឬ វត្ថុមានតម្លៃផ្សេងទៀត ឬ សន្យាដោយចំហរ ឬ សន្យាដោយតុណ្ហភាពថានឹងផ្តល់វិភាគទាន ឬ អំណោយ ដោយផ្ទាល់ក្តី ឬ ដោយប្រយោលក្តី គឺជាទង្វើខុសច្បាប់ ។ នៅហ្វីលីពីនច្បាប់ទូទៅស្តីពីការបោះឆ្នោតចែងថា ការផ្តល់វិភាគទានហិរញ្ញវត្ថុពីរដ្ឋាភិបាលបរទេស និងភ្នាក់ងាររបស់ពួកគេទៅដល់គណបក្សនយោបាយ អង្គការ សម្ព័ន្ធ ឬ បេក្ខជនដែលទាក់ទងនឹងការបោះឆ្នោតគឺជាការលួកលាន់ក្នុងកិច្ចការជាតិ ហើយនៅពេលដែលមានការទទួលយកវិភាគទានបែបនេះ នឹងផ្តល់ជាមូលដ្ឋានបន្ថែមក្នុងការលុបឈ្មោះចេញពីការចុះបញ្ជីរបស់គណៈកម្មាធិការ បន្ថែមលើការដាក់ទោសផ្សេងទៀតដែលកំណត់ដោយច្បាប់ ។ នៅឥណ្ឌូណេស៊ី ច្បាប់ស្តីពីគណបក្សនយោបាយចែងថា គណបក្សនយោបាយត្រូវបានហាមឃាត់មិនឲ្យទទួលអំណោយពីបុគ្គល ស្ថាប័ន រដ្ឋាភិបាល ឬ អង្គការបរទេស ។ អំណោយពីបរទេសក៏ត្រូវបានហាមឃាត់ផងដែរនៅក្នុងចក្រភពអង់គ្លេស និងសិង្ហបុរី ។ កាលពីខែ មីនា ឆ្នាំនេះ នៅអូស្ត្រាលី គណៈកម្មាធិការសភាបានលើកជាអនុសាសន៍អំពី “ការហាមឃាត់ការផ្តល់អំណោយពីពលរដ្ឋ និងស្ថាប័នបរទេសទៅដល់គណបក្សនយោបាយដែលមានចុះបញ្ជី” ។

ជាមួយនឹងករណីយុត្តិសាស្ត្រដ៏ច្រើនលើសលុបបែបនេះ រដ្ឋាភិបាល និងស្ថាប័នបរទេសដែលភ្ជាប់ខ្លួនជាមួយនឹងការរឹតតែកម្ពុជាដែលត្រូវបានលើកឡើងដោយកាសែត អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលក្នុងស្រុក និងអន្តរជាតិ គួរតែពិនិត្យមើលច្បាប់របស់ខ្លួនឡើងវិញ មុននឹងធ្វើការវិនិច្ឆ័យដោយយោងលើព័ត៌មានលម្អៀង ការប៉ាន់ស្មាន និងការសង្ស័យដែលគ្មានមូលដ្ឋាន ។

គ. អំពីបញ្ហាដីធ្លី

គឺជាការពិតដែលមានការទទួលស្គាល់ទូលំទូលាយដែលថា ប្រវត្តិសាស្ត្រនយោបាយដ៏រន្ធត់របស់កម្ពុជា មានបច្ច័យគួរឲ្យកត់សម្គាល់ទៅលើច្បាប់ភូមិបាល និងស្ថាប័នរបស់កម្ពុជា។ កម្មសិទ្ធិដីឯកជនត្រូវបានលុបបំបាត់ចោលក្នុងរបបខ្មែរក្រហម ហើយបញ្ហាដីធ្លីជាច្រើននាពេលបច្ចុប្បន្ន គឺជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងការខិតខំប្រឹងប្រែងបង្កើតឡើងវិញនូវសិទ្ធិធ្វើជាម្ចាស់លើដីឯកជននោះឯង ។ អស់រយៈពេលជាងមួយទសវត្សរ៍បន្ទាប់ពីការរំដោះ ការកាន់កាប់ដីធ្លីពុំមានការគ្រប់គ្រងទាល់តែសោះ ដោយសារតែការខ្វះខាតយ៉ាងខ្លាំងនូវធនធានមនុស្ស និងបច្ច័យដែលកើតចេញពីទណ្ឌកម្មរបស់បស្ចឹមប្រទេស។ បន្ទាប់ពីចំណាយពេលជាច្រើនឆ្នាំដើម្បីរៀបចំសេចក្តីព្រាង និងការកែប្រែអត្ថបទច្បាប់រួចមក ច្បាប់ភូមិបាលបច្ចុប្បន្នត្រូវបានអនុម័តនៅឆ្នាំ២០០១ និងត្រូវបានទទួលស្គាល់យ៉ាងទូលំទូលាយថាបានផ្តល់នូវមូលដ្ឋានគតិយុត្តិដ៏ល្អសម្រាប់គ្រប់គ្រងដីធ្លី បើទោះបីជានៅតែមានតម្រូវការបន្ថែមនូវអនុក្រឹត្យ និងលិខិតបទដ្ឋានគតិយុត្តិផ្សេងៗទៀតដើម្បីកែលម្អការអនុវត្តជាក់ស្តែងក៏ដោយ ។

រាជរដ្ឋាភិបាលមានការប្តេជ្ញាចិត្តយ៉ាងពេញទំហឹង ក្នុងការដោះស្រាយការចុះបញ្ជីដីធ្លីដែលមានលក្ខណៈជារួម ។ គិតត្រឹមខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០១៦ ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីចំនួន ៤,៣លាន ត្រូវបានទទួលស្គាល់ជាផ្លូវការ ពោលគឺស្មើនឹង ៦១% នៃក្បាលដីដែលមានស្រាប់ប្រមាណជា ៧លាន។ រាជរដ្ឋាភិបាលបានកំណត់គោលដៅយ៉ាងមុតមាំដើម្បីបញ្ចប់ដំណើរការចុះបញ្ជីដីធ្លីឲ្យបានចប់សព្វគ្រប់នៅត្រឹមឆ្នាំ២០២៣។

បើទោះបីជាមានសមិទ្ធផលវិជ្ជមានទាំងនេះក៏ដោយ ក៏បញ្ហាដីធ្លីនៅក្នុងទីតាំងមួយចំនួនក្នុងប្រទេសត្រូវបានគេបង្កជារឿងនយោបាយដោយអយុត្តិធម៌។ ការជ្រៀតជ្រែកដោយខុសច្បាប់ និងដោយគន្លើនរបស់គណបក្សនយោបាយជាមួយនឹងស្ទើរតែរាល់គ្រប់បញ្ហារបស់ប្រជាជនគ្រប់ស្រទាប់វណ្ណៈដោយមិនខ្វល់ពីនីតិវិធីច្បាប់ និងយន្តការដោះស្រាយជម្លោះដែលមានស្រាប់ បានបង្កឲ្យមានភាពស្មុគស្មាញ និងធ្វើឲ្យបញ្ហាទៅជាមានលក្ខណៈអណោចអធមទៅវិញ ។ គណបក្សនយោបាយមួយចំនួនបានប្រើប្រាស់បញ្ហាដីធ្លីបច្ចុប្បន្នដោយឥតអៀនខ្មាស់ដើម្បីកេងចំណេញនយោបាយផ្ទាល់ខ្លួន តាមរយៈការសាបព្រោះកំហឹង និងធ្វើឲ្យបាត់បង់ទំនុកចិត្តពីក្នុងចំណោមប្រជាជន។

វាជាការចាំបាច់ ដែលបញ្ហាដែលមានលក្ខណៈបច្ចេកទេស និងដឹរសើបបែបនេះត្រូវបានដោះស្រាយតាមរយៈមធ្យោបាយបច្ចេកទេសនិងគតិយុត្តិជាជាងតាមរយៈការធ្វើឲ្យក្លាយទៅជារឿងនយោបាយសុទ្ធសាធ ។

យ. អំពីបញ្ហា “ប្រព័ន្ធតុលាការជាឧបករណ៍នយោបាយ?”

ការចោទប្រកាន់ប្រឆាំងនឹងសកម្មជនសិទ្ធិមនុស្ស និងតំណាងរាស្ត្រគណបក្សប្រឆាំងគួរត្រូវបានពិចារណាដោយប្រើទស្សនៈផ្លូវច្បាប់។ ជនទាំង ២៦រូប ដែលត្រូវបានគេហៅថាជា“អ្នកទោសនយោបាយ” ពុំមែនត្រូវបានដាក់ពន្ធនាគារដោយសារតែហេតុផលនយោបាយនោះទេ ប៉ុន្តែគឺដោយសារតែការរំលោភច្បាប់ ។ សកម្មជននយោបាយ និងសិទ្ធិមនុស្ស មិនមែនស្ថិតនៅលើច្បាប់នោះទេ ។

ទាក់ទងនឹងរឿងក្តីរបស់តំណាងរាស្ត្រវិញ វានឹងក្លាយជារឿងដែលមិនធ្លាប់មានពីមុនមកប្រសិនបើតំណាងរាស្ត្រត្រូវបានគេអនុញ្ញាតឲ្យប្រើប្រាស់ផែនទី និងសន្ធិសញ្ញាព្រំដែនក្លែងក្លាយដើម្បីទទួលបានការគាំទ្រនយោបាយ តាមរយៈការបង្កឲ្យមានការស្អប់ខ្ពើមជាតិសាសន៍ និងការញុះញង់ប្រឆាំងនឹងប្រទេសជិតខាង ។ បើនិយាយប្រៀបធៀប គឺវាមានលក្ខណៈស្រដៀងគ្នានឹងការណ៍ដែលសមាជិកសភាសហភាពអឺរ៉ុបណាម្នាក់យកផែនទីក្លែងក្លាយរវាងបារាំង និងអាល្លឺម៉ង់ ឬ រវាងអាល្លឺម៉ង់ និងប៉ូឡូញនៅក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទីពីរមកបង្ហាញ ឬ ក៏សមាជិកសភាណាមួយលើកយកទ្រឹស្តីណាហ្ស៊ីមកយោសនានៅក្នុងសភារបស់សហភាពអឺរ៉ុបអញ្ចឹង។ដូចគ្នានេះដែរ យើងអាចស្រមៃទៅដល់ករណីដែលមានតំណាងរាស្ត្រ

នៃប្រទេសជាសមាជិកអាស៊ានណាមួយ បង្ហាញផែនទីក្លែងក្លាយរវាងម៉ាឡេស៊ី និងថៃ ឬរវាងម៉ាឡេស៊ី និង ឥណ្ឌូណេស៊ី។

ពាក់ព័ន្ធនឹងរឿងក្តីរបស់សកម្មជនសិទ្ធិមនុស្ស និងមន្ត្រីអង្គការសហប្រជាជាតិ មានការយល់ឃើញ ដោយចំហរថា អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល (NGO) និងបុគ្គលិកអង្គការសហប្រជាជាតិ គប្បីជម្រុញ និង បណ្តុះបណ្តាលប្រជាជនឲ្យគោរពច្បាប់ មិនមែនឲ្យបំពានច្បាប់នោះឡើយ។ មន្ត្រីសមាគមអាដហុក ៤រូប និងអគ្គលេខាធិការរង ១រូប នៃគណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត ត្រូវបានចោទប្រកាន់ដោយ អនុលោមតាមច្បាប់ជាក់លាក់យោងតាមមាត្រា ៥៤៨ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌពីបទញ្ជាំងឲ្យសាក្សីផ្តល់សក្ខីកម្ម ភូតភូហកពោលគឺមិនមែនជាការកាត់សេចក្តីតាមអំពើចិត្តនោះឡើយ។

បទប្បញ្ញត្តិដូចគ្នានេះក៏ត្រូវបានអនុវត្តចំពោះបុគ្គលិកនៃការិយាល័យឧត្តមស្នងការអង្គការសហ ប្រជាជាតិទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្ស(OHCHR)ប្រចាំនៅក្រុងភ្នំពេញ ដែលត្រូវបានការពារដោយអភ័យឯក សិទ្ធិរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិផងដែរ។ បុគ្គលិករូបនេះបានព្យាយាមបញ្ចុះបញ្ចូលសាក្សីឲ្យផ្តល់សក្ខីកម្ម ក្លែងក្លាយ ដោយធានាថា អង្គការរបស់គាត់នឹងផ្តល់សិទ្ធិជ្រកកោនទៅឲ្យសាក្សី និងក្រុមគ្រួសាររបស់នាង នៅឯបរទេស ។ អាជ្ញាធរកម្ពុជាមានកស្មតាងយ៉ាងរឹងមាំនៅលើករណីនេះ ។ អ្វីដែលគួរឲ្យហួសចិត្តនោះគឺ វាមិនមែនជាលើកទីមួយទេ ដែលបុគ្គលិកអង្គការសហប្រជាជាតិមកពីការិយាល័យសិទ្ធិមនុស្ស OHCHR មានពាក់ព័ន្ធនឹងទង្វើឧក្រិដ្ឋបែបនេះ ។ ករណីដ៏ជាក់លាក់មួយគឺពាក់ព័ន្ធនឹងលោក គ្រីស្តូហ្វ ប៉េសស៊ូ (Christopher Peschoux) អតីតតំណាងការិយាល័យសិទ្ធិមនុស្សOHCHR ដែលបានប៉ុនប៉ងបញ្ចុះ បញ្ចូលលោក កាំង ហ្គេចអ៊ាវ ហៅខុច ដែលជាអតីតប្រធានគុកទួលស្ទែងដែលមានកេរ្តិ៍ឈ្មោះអសោច របស់ខ្មែរក្រហម (មន្ទីរស២១) ឲ្យភៀសខ្លួនទៅក្រៅប្រទេសមុនពេលដែលអាជ្ញាធរកម្ពុជាចាប់ខ្លួន។

យោងតាមក្រមប្រតិបត្តិសម្រាប់មន្ត្រីស៊ីវិលអន្តរជាតិឆ្នាំ ២០១៣មន្ត្រីស៊ីវិលអន្តរជាតិមិនត្រូវ លម្អៀង និងត្រូវគោរពគោលការណ៍មិនជ្រៀតជ្រែកកិច្ចការផ្ទៃក្នុង និងអធិបតេយ្យភាពនៃរដ្ឋជាម្ចាស់ផ្ទះ ។ ប៉ុន្តែ ករណីទាំងពីរខាងលើ បង្ហាញយ៉ាងច្បាស់ពីការរំលោភក្រមសីលធម៌យ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរដោយមន្ត្រីស៊ីវិល អន្តរជាតិមួយចំនួន ។ ជាជាងការអនុវត្តកាតព្វកិច្ចរបស់ពួកគេក្នុងការរក្សាទំនាក់ទំនងឲ្យបានល្អបំផុត ជាមួយរដ្ឋម្ចាស់ផ្ទះ ពួកគេបែរជាប្រព្រឹត្តឥរិយាបថដែលមិនសក្តិសមជាមន្ត្រីស៊ីវិលអន្តរជាតិ ដូចជាការ បង្ខូចកេរ្តិ៍ឈ្មោះ ការធ្វើឲ្យអន្តរាយ ឬ ការប៉ុនប៉ងផ្តល់រំលំរដ្ឋាភិបាលទៅវិញ ។

វាក្យខ័ណ្ឌ ៣៣ ៖ “វាគឺជាកាតព្វកិច្ចដ៏ច្បាស់លាស់មួយដែលមន្ត្រីស៊ីវិលអន្តរជាតិទាំងអស់ត្រូវ រក្សាទំនាក់ទំនងឲ្យបានល្អបំផុតជាមួយនឹងរដ្ឋាភិបាល និងចៀសវាងសកម្មភាពណាមួយដែល អាចធ្វើឲ្យប៉ះពាល់ដល់ទំនាក់ទំនងនេះ ។ គេមិនត្រូវជ្រៀតជ្រែកក្នុងគោលនយោបាយ ឬ កិច្ចការ របស់រដ្ឋាភិបាលឡើយ ។ វាជាការមិនអាចទទួលយកបានឡើយ ទោះបីជាលក្ខណៈបុគ្គល ឬ ជា សមូហភាពដែលពួកគេធ្វើការវិនិច្ឆ័យ ឬ ព្យាយាមបង្ខូចកេរ្តិ៍ឈ្មោះរដ្ឋាភិបាលណាមួយ ។ ... សកម្ម

ភាពណាមួយ ទោះបីដោយផ្ទាល់ ឬ ដោយប្រយោលដើម្បីធ្វើឲ្យអន្តរាយ ឬ ផ្តល់រំលែរដ្ឋាភិបាលគឺ ជាកំហុសដ៏ធ្ងន់ធ្ងរ ។

ខណៈដែលមន្ត្រីស៊ីវិលអន្តរជាតិមានបុព្វសិទ្ធិ និងអភ័យឯកសិទ្ធិជាក់លាក់មួយចំនួន ពួកគេក៏មាន កាតព្វកិច្ចត្រូវគោរពច្បាប់ក្នុងស្រុកផងដែរ ៖

វាក្យខ័ណ្ឌ ៤៣៖ "បុព្វសិទ្ធិ និងអភ័យឯកសិទ្ធិ ដែលមន្ត្រីស៊ីវិលអន្តរជាតិមាន គឺត្រូវបានផ្តល់ជូន ឲ្យពួកគេតែនៅក្នុងផលប្រយោជន៍របស់អង្គការតែប៉ុណ្ណោះ ។ បុព្វសិទ្ធិ និងអភ័យឯកសិទ្ធិទាំង នេះ មិនបានលើកលែងមន្ត្រីស៊ីវិលអន្តរជាតិចេញពីការគោរពច្បាប់ក្នុងស្រុក ឬក៏ផ្តល់ឲ្យពួកគេនូវ លេសក្នុងការមិនអើពើចំពោះកាតព្វកិច្ចផ្លូវច្បាប់ ឬហិរញ្ញវត្ថុឯកជននោះឡើយ។ ..."

ទាក់ទងទៅនឹងទំនាក់ទំនងរបស់ពួកគេជាមួយគណបក្សនយោបាយ មន្ត្រីស៊ីវិលអន្តរជាតិមិនត្រូវ លម្អៀងទេ ហើយពួកគេក៏មិនត្រូវគាំទ្រគណបក្សនយោបាយណាមួយ បើទោះបីជាស្ថិតក្រោមទម្រង់ណា មួយក៏ដោយ៖

វាក្យខ័ណ្ឌ ៤៨៖ "ផ្អែកលើភាពឯករាជ្យ និងភាពមិនលម្អៀងដែលមន្ត្រីត្រូវតែរក្សាខ្ជាប់ខ្ជួន មន្ត្រី ស៊ីវិលអន្តរជាតិ ទោះបីជានៅរក្សាសិទ្ធិបោះឆ្នោតក៏ដោយ ក៏មិនត្រូវចូលរួមក្នុងសកម្មភាពនយោ បាយដូចជា ការឈរឈ្មោះ ឬក៏កាន់តំណែងនយោបាយក្នុងថ្នាក់មូលដ្ឋាន ឬថ្នាក់ជាតិឡើយ។ ... វាគឺជាការចាំបាច់ដែលមន្ត្រីស៊ីវិលអន្តរជាតិត្រូវចៀសវាងក្នុងការគាំទ្រចំពោះគណបក្ស ឬ យុទ្ធនា ការនយោបាយ ហើយពួកគេមិនត្រូវទទួលយក ឬ រំអង្កាសមូលនិធិ សរសេរអត្ថបទ ឬ ធ្វើសុន្ទរ កថាជាសាធារណៈ ឬ ចេញសេចក្តីថ្លែងការណ៍ទៅកាន់សារព័ត៌មានឡើយ។"

កាលពីឆ្នាំមុន លោកស្រី វ៉ាន់ ហៀលី (Wan-Hea Lee) តំណាងការិយាល័យ OHCHR បានធ្វើ ការអត្ថាធិប្បាយលើសេចក្តីសម្រេចមួយដែលហាមឃាត់លោក សម រង្ស៊ី មិនឲ្យវិលចូលកម្ពុជាថា ជារឿង "មិនសមហេតុផល និងធ្វើតាមអំពើចិត្ត" ។ "ការសម្រេចចិត្តនេះចាំបាច់ត្រូវមានការពន្យល់ជាបន្ទាន់បើ ទោះបីជាមានឱកាសស្តួចស្តើងដែលការពន្យល់ណាមួយ នឹងត្រូវបានទទួលយកដោយគណៈកម្មាធិការ សិទ្ធិមនុស្សរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ ឬក៏គេត្រូវផ្លាស់ប្តូរការសម្រេចចិត្តនេះ" ។ លោកស្រីបានបញ្ចេញ ទស្សនៈផ្ទាល់ខ្លួនរួចទៅហើយនៅមុនពេលទទួលបានសេចក្តីពន្យល់ ។ សេចក្តីថ្លែងការណ៍របស់លោកស្រី ត្រូវបានចាត់ទុកថាលម្អៀងទាំងស្រុងប្រឆាំងនឹងរដ្ឋាភិបាល និងជាការរំលោភយ៉ាងច្បាស់ក្រឡេតទៅលើ ក្រមប្រតិបត្តិដែលត្រូវបានដកស្រង់ខាងលើនេះ។

ង. អំពីសេរីភាពនៃការបញ្ចេញមតិនៅកម្ពុជា

គេតែងតែរាយការណ៍ថា សេរីភាពនៃការបញ្ចេញមតិនៅកម្ពុជាកំពុងស្ថិតនៅក្រោមការគ្រប់គ្រង
កំហែង ។

បច្ចុប្បន្ន នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាមានរោងពុម្ពផ្សាយព័ត៌មានចំនួនជាង ៨០០ សារព័ត៌មានតាមអ៊ិន
ធើនេតចំនួន ៧០ ស្ថានីយទូរទស្សន៍ ២២ ស្ថានីយវិទ្យុ ៣៣០ និងសមាគមអ្នកកាសែត ៣៨សមាគម ។

រាជរដ្ឋាភិបាលមានការប្តេជ្ញាចិត្តក្នុងការបង្កើនការប្រើប្រាស់អ៊ិនធើនេតនៅទូទាំងប្រទេស ហើយ
សព្វថ្ងៃនេះ ប្រជាជនប្រមាណជា ៥០% អាចប្រើអ៊ិនធើនេតបាន ។ បើរាជរដ្ឋាភិបាលចង់ដាក់កម្រិតសេរី
ភាពនៃការបញ្ចេញមតិដូចគេថាមែននោះ ម៉្លោះមិនចាំបាច់ខិតខំបង្កើនបណ្តាញដែលល្អបំផុតសម្រាប់ការ
ចែករំលែកព័ត៌មាន និងមតិយោបល់ដោយសេរីដូចសព្វថ្ងៃនោះទេ ។

ការបោះពុម្ពផ្សាយកាសែតគឺមានលក្ខណៈសេរីខ្លាំងណាស់ រហូតដល់កាសែតខាំបូខាដេលី និង
កាសែតភ្នំពេញប៉ុស្តិ៍ដែលជាកាសែតភាសាអង់គ្លេសដ៏ធំ និងមានបកប្រែជាភាសាខ្មែរ បានបោះពុម្ពផ្សាយ
ជាប្រចាំថ្ងៃនូវការរិះគន់ខ្លាំងៗ ព្រមទាំងមានការចោទប្រកាន់ដោយគ្មានមូលដ្ឋានប្រឆាំងនឹងរាជរដ្ឋាភិបាល
ដោយផ្អែកលើការសង្ស័យសុទ្ធសាធ។ អត្ថបទរបស់ពួកគេពោរពេញទៅដោយការចោទប្រកាន់ ដោយផ្អែក
លើការប៉ាន់ស្មាន ជាមួយនឹងការប្រើពាក្យពេចន៍ដូចជា “គេមើលឃើញជាទូទៅថា...” “មានលទ្ធភាពខ្ពស់
ដែលថា...” “វាអាចទៅរួចដែលថា...” ។ល។

ខណៈដែលរាជរដ្ឋាភិបាលមានមូលដ្ឋានគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការប្តឹងទៅតុលាការចំពោះការចុះផ្សាយអត្ថ
បទរបស់កាសែតទាំងពីរនេះ រាជរដ្ឋាភិបាលបានចៀសវាងមិនធ្វើចំណាត់ការផ្លូវច្បាប់ប្រឆាំងនឹងពួកគេ ។
ជាការពិត នាយកកាសែតខាំបូខាដេលី បានសារភាពដោយខ្លួនឯងថា កាសែតរបស់លោកគឺ “មានភាព
សេរីជាងកាសែត ញូវយ៉កថាម (New York Times) នៅទីក្រុងញូវយ៉ក និងកាសែតវ៉ាស៊ីនតោនប៉ុស្តិ៍
(Washington Post) នៅទីក្រុងវ៉ាស៊ីនតោនទៅទៀត” ។

វិទ្យុសំឡេងសហរដ្ឋអាមេរិក (VOA) និងវិទ្យុអាស៊ីសេរី ដែលជាស្ថានីយវិទ្យុគាំទ្រគណបក្សប្រឆាំង
ដោយផ្តាច់មុខ និងដែលមានកម្មវិធីជាភាសាខ្មែរយ៉ាងវែង ត្រូវបានចាក់ផ្សាយនៅទូទាំងប្រទេសដោយគ្មាន
ការត្រួតពិនិត្យ ឬ ការដាក់កម្រិតណាមួយពីរាជរដ្ឋាភិបាលឡើយ ។

ប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយដែលលម្អៀងទាំងនេះត្រូវបានផ្តល់សេរីភាពក្នុងការធ្វើប្រតិបត្តិការរបស់ខ្លួន បើ
ទោះបីមានរបៀបវារៈលាក់កំបាំងដើម្បីបំផ្លាញរូបភាព និងកេរ្តិ៍ឈ្មោះរបស់រាជរដ្ឋាភិបាលក៏ដោយ ។

កាសែតប្រឆាំងជាភាសាខ្មែរក៏មានដែរ ។ ទាក់ទិននឹងបញ្ហាសារព័ត៌មាន រាជរដ្ឋាភិបាលបានបញ្ជាក់
យ៉ាងច្បាស់ថា សេរីភាពនៃការបញ្ចេញមតិគឺមិនមែនមានន័យថាជាសេរីភាពពេញលេញក្នុងការជេរប្រមាថ
ឬបញ្ចេញព័ត៌មានក្លែងក្លាយ ឬបង្កូចកេរ្តិ៍ឈ្មោះបុគ្គលនោះឡើយ។ នៅក្នុងបស្ចឹមប្រទេសទាំងអស់ក៏មាន
ច្បាប់ដាក់ទោសទៅលើការប្រព្រឹត្តិបែបនេះដែរ។ ហេតុអ្វីបែបនោះត្រូវមានករណីលើកលែងនៅប្រទេសកម្ពុជា
ទៅវិញ?

បើយោងតាមសន្ទស្សន៍សេរីភាពសារព័ត៌មានពិភពលោកឆ្នាំ ២០១៦ របស់ “អ្នករាយការណ៍គ្មាន ព្រំដែន” (RSF) កម្ពុជាជាប់ចំណាត់ថ្នាក់ទីមួយក្នុងចំណោមបណ្តាប្រទេសអាស៊ានទាំងដប់ ។

ច. អំពីច្បាប់ស្តីពីអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល (NGO)

កម្ពុជាមានសមាគម និង NGO ជាតិ និងអន្តរជាតិ ដែលបានចុះបញ្ជីចំនួន ៦.២៦៨ស្ថាប័ន។ NGO ក្នុងស្រុកមួយចំនួនបានតាងខ្លួនជាតំណាងឲ្យ “សង្គមស៊ីវិល” និងអ្នកអាងថា និយាយក្នុងនាម ប្រជាជនទាំងមូល បើទោះបីជាគ្មានភាពស្របច្បាប់ណាមួយក្នុងការធ្វើដូច្នោះ សូម្បីតែបន្តិចក៏ដោយ ។ NGO បែបនេះមួយចំនួន លាក់ខ្លួននៅពីក្រោយរ៉ាំងនៃសកម្មភាពអភិវឌ្ឍន៍ ឬ មនុស្សធម៌ ដែលតាមការពិត ពួកគេបានចូលរួមពាក់ព័ន្ធយ៉ាងជ្រាលជ្រៅនៅក្នុងសកម្មភាពនយោបាយ ដែលត្រូវបានផ្តល់មូលនិធិ ដោយស្ថាប័ន និងរដ្ឋាភិបាលបរទេស ។

ដោយសារតែបញ្ហាខ្វះខាតតម្លាភាព និងគណនេយ្យភាពនៅក្នុង NGO ទាំងនេះហើយ ទើបរដ្ឋសភាជាតិកម្ពុជាបានអនុម័តច្បាប់ស្តីពី NGO នៅឆ្នាំ២០១៦។ តាមប្រវត្តិ សេចក្តីព្រាងច្បាប់ជាលើកដំបូង ត្រូវបានស្នើឡើងចំពោះសហគមន៍ NGO កាលពីឆ្នាំ ១៩៩៦ ពេលគឺបន្ទាប់ពីមានការមកដល់នៃ NGO រាប់រយក្រោយពីមានកិច្ចព្រមព្រៀងទីក្រុងប៉ារីស និងប្រតិបត្តិការថែរក្សាសន្តិភាពរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ។ ដូច្នោះ គេអាចនិយាយដោយមិនអាចប្រកែកបានថា ច្បាប់ NGO គឺជាលទ្ធផលនៃការជជែកវែកញែក និងការពិភាក្សាជាមួយសង្គមស៊ីវិល និងស្ថានទូតបរទេសអស់រយៈពេលជាង ២០ឆ្នាំមកហើយ។ តើយើងត្រូវធ្វើកិច្ចពិគ្រោះយោបល់ច្រើនប៉ុណ្ណាទៀតទៅ ?

ច្បាប់នេះត្រូវបានបង្កើតឡើងយ៉ាងប្រុងប្រយ័ត្ន ដោយប្រមែប្រមូលបទពិសោធន៍ល្អៗនៅក្នុងច្បាប់ NGO របស់បណ្តាប្រទេសប្រជាធិបតេយ្យដែលមានភាពចាស់ទុំផ្សេងទៀតដូចជា បារាំង អូស្ត្រាលី សឹង្ហបុរី ថៃ ជប៉ុន អាមេរិក (រដ្ឋញូវយ៉ក និងរដ្ឋកាលីហ្វ័រញ៉ា)។ បទប្បញ្ញត្តិទាំងឡាយនេះក៏មានខ្លឹមសារស្របទៅនឹងអនុស្សរណៈនៃការយោគយល់គ្នាដែល NGO បរទេសជាង ៤០០ បានចុះហត្ថលេខារួមគ្នាហើយ ជាមួយក្រសួងការបរទេស និងសហប្រតិបត្តិការអន្តរជាតិ ។

ជារឿងដែលមិនសមហេតុផលទាល់តែសោះ ដែលសេចក្តីព្រាងចុងក្រោយដែលត្រូវបានព្រាង ក្រោមការសហការយ៉ាងជិតស្និទ្ធជាមួយអ្នកការទូតបរទេស បែរជាត្រូវបានច្រានចោលដោយស្ថានទូត អាមេរិក និង NGO មួយចំនួនដែលទទួលការណែនាំ និងផ្តល់មូលនិធិដោយស្ថានទូតអាមេរិក។ ឥឡូវនេះ ច្បាប់នេះបានលេចចេញជារូបរាងហើយ ។ ហេតុអ្វីបានជាគេបដិសេធសិទ្ធិរបស់រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាក្នុង ការមានច្បាប់ផ្ទាល់ខ្លួនស្តីពីសមាគម ហើយដែលការបដិសេធនេះធ្វើដោយតំណាងនៃប្រទេសមួយដែល មានលក្ខខណ្ឌចុះបញ្ជីស្រដៀងគ្នាសម្រាប់ NGO ជាតិ និងអន្តរជាតិទៅវិញ ?

ច្បាប់នេះបានបញ្ចប់ស្ថានភាពរឹករមួយដែលបង្កើតឡើងដោយសកម្មភាពរបស់NGO ដែលធ្វើការនៅក្នុងចន្លោះប្រហោងនៃច្បាប់។ ទោះជាយ៉ាងណាច្បាប់NGO របស់កម្ពុជាមិនមានការគម្រាមកំហែងខ្លាំងចំពោះប្រជាធិបតេយ្យទេបើយើងធៀបទៅនឹងផលប៉ះពាល់នៃ “ច្បាប់ស្នេហាជាតិ”(Patriot Act) ឬ “ច្បាប់ការពារជាតិ”(National Defense Authorization Act)របស់អាមេរិកឬច្បាប់ “C-51” របស់កាណាដានោះ។

លើសពីនេះទៀត ច្បាប់នេះមានលក្ខណៈស្របគ្នាទៅនឹងក្របខ័ណ្ឌគតិយុត្តិអន្តរជាតិដែលមានស្រាប់ដូចជា៖ មាត្រា ៤២ នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាដែលធានាថា សិទ្ធិរបស់សមាគមត្រូវបានគ្រប់គ្រងដោយច្បាប់; មាត្រា ២០ នៃសេចក្តីប្រកាសជាសកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស; និងមាត្រា ២២ នៃកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធិនយោបាយ (ICCPR)។

NGO ជាតិ និងអន្តរជាតិ ដែលប្រដាប់ដោយរបៀបវារៈនយោបាយបង្កប់ បានប្រើប្រាស់ព្រមទាំងបន្តក្រឡេបទប្បញ្ញត្តិជាក់លាក់មួយចំនួននៃច្បាប់នេះ និងធ្វើការប៉ាន់ស្មានដោយងងឹតងងលគ្មានអង្គហេតុច្បាស់លាស់។ ជារឿងអកុសល ការពិតដ៏គួរឲ្យសោកស្តាយមួយនោះគឺអ្នកកាសែត និងមន្ត្រីការទូតបរទេសភាគច្រើនបំផុតតែងតែទទួលយកជាទូទៅនូវអ្វីក៏ដោយដែលមានប្រភពចេញមកពី NGO ដោយចាត់ទុកថាជាសេចក្តីពិតដាច់ខាត។ ទំនាក់ទំនងរវាង NGO ដែលលម្អៀង និងដែលទទួលបានមូលនិធិពីរដ្ឋាភិបាលបរទេស ជាមួយនឹងអ្នកកាសែត និងមន្ត្រីការទូតបរទេសមួយចំនួនដែលមានរបៀបវារៈស្រាប់ បានផ្តល់នូវតម្រុយយ៉ាងច្បាស់ចំពោះសំណួរថា ហេតុអ្វីបានជាមានការខិតខំប្រឹងប្រែងយ៉ាងខ្លាំងនិងស៊ីចង្វាក់គ្នាបែបនេះ នៅក្នុងការធ្វើឲ្យអន្តរាយដល់អាជ្ញាធរកម្ពុជា។

៧. អំពីគណបក្សប្រឆាំង

ក) លោកសមរង្សីដែលស្ទាត់ជំនាញទាំងភាសាអង់គ្លេសនិងភាសាបារាំងនិយាយបានយ៉ាងល្អអំពីប្រជាធិបតេយ្យនិងសិទ្ធិមនុស្សទៅកាន់ទស្សនិកជនបស្ចិមប្រទេស ។ប៉ុន្តែ គាត់មិនបាននិយាយបែបនេះទេនៅពេលដែលគាត់និយាយជាភាសាខ្មែរ ។គាត់ប្រើប្រាស់វាក្យសព្ទផ្សេងគ្នាសម្រាប់ក្រុមមនុស្សខុសគ្នា។គាត់និយាយដូចគ្នានឹងអ្នកប្រជាភិបុតនៅបស្ចិមប្រទេសដែរហើយលោកគឺជាបេក្ខជនតែមួយគត់ដែលអង្គការសហប្រជាជាតិបានស្តីបន្ទោសចំពោះសេចក្តីថ្លែងការណ៍រើសអើងជាតិសាសន៍ក្នុងអំឡុងការបោះឆ្នោតដែលរៀបចំឡើងដោយអង្គការសហប្រជាជាតិកាលពីឆ្នាំ ១៩៩៣ ។គាត់មានកេរ្តិ៍ឈ្មោះអសោចខាងប្រើសេចក្តីថ្លែងការណ៍និងវេហសាសន៍ជាភាសាខ្មែរដែលពោរពេញទៅដោយការញុះញង់និងការស្តាប់ខ្លឹមជាតិសាសន៍។ ជាថ្មីម្តងទៀត គាត់ត្រូវបានគេចោទរឿងបញ្ឆោតកំហឹងរើសអើងជាតិសាសន៍ នៅក្នុងយុទ្ធនាការបោះឆ្នោតឆ្នាំ ១៩៩៨ ដោយប្រើប្រាស់វេហសាសន៍ប្រឆាំងរឿតណាមយ៉ាងខ្លាំងក្លា ហើយ

ក្រុមបាតុករដែលពេញដោយកំហឹង បានវាយប្រហារ និងដុតស្លូបមិត្តភាពកម្ពុជា វៀតណាម មុនពេល ដែលគាត់អាចទប់កំហឹងរបស់ពួកគេបាន ។ មួយសប្តាហ៍ក្រោយព្រឹត្តិការណ៍នេះ ការវាយប្រហារដោយ ហ្វូងមនុស្សដែលពេញដោយកំហឹងបានសម្លាប់ជនជាតិវៀតណាមយ៉ាងតិច ៤រូប ដែលជាការសម្លាប់ ដោយសារការរើសអើងពូជសាសន៍ ។ គាត់ក៏មានឈ្មោះបោះសម្លេងផងដែរទាំងនៅក្នុងប្រទេសបារាំងនិង ប្រទេសកម្ពុជាដោយសារការបរិហារកេរ្តិ៍សមាជិករដ្ឋាភិបាលម្នាក់ហើយករណីបរិហារកេរ្តិ៍នេះ ត្រូវបានទទួល ស្គាល់ដោយតុលាការបីលើកជាប់ៗគ្នា បូករួមទាំងតុលាការនៅប្រទេសបារាំង ។

លោកក៏ធ្លាប់ញុះញង់ឲ្យប្រជាជនសាមញ្ញដកបង្គោលតម្រុយព្រំដែនអន្តរជាតិ ដែលនេះគឺជាទង្វើ មួយមិនអាចអត់ឱនឲ្យបានឡើយហើយរដ្ឋាភិបាលប្រទេសណាក៏ដោយ ក៏ប្រាកដជាថ្កោលទោស ទង្វើបែបនេះដូចគ្នា ។ មនុស្សគ្រប់គ្នានៅកម្ពុជាគឺសុទ្ធតែដឹងយ៉ាងច្បាស់ថាបញ្ហាព្រំដែនជាមួយវៀតណាម គឺជាបញ្ហាដ៏រសើបណាស់ដែលជានិច្ចកាលនាំទៅរកភាពតានតឹង និងអសណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ លើក លែងតែអ្នកកាសែតមួយចំនួនដែលមានចេតនាអាក្រក់ប៉ុណ្ណោះ ។

ការប្រឡែងលេងជាមួយនឹងបញ្ហាវៀតណាមដើម្បីចំណេញសំឡេងឆ្នោតគឺជាកង្វះការទទួលខុស ត្រូវដ៏សនគ្រោះថ្នាក់ហើយទង្វើបែបនេះមិនត្រូវបានគេអត់ឱនឲ្យបានឡើយ។

ខ) លោកក៏មនុស្សខាមានជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងរឿងក្តីនៃការញ៉ាំងឲ្យសាក្សីផ្តល់សក្ខីកម្មកូតកុហក ដែល ជាបទឧក្រិដ្ឋមួយទទួលស្គាល់ដោយប្រទេសប្រជាធិបតេយ្យទាំងអស់ ។ ការបដិសេធមិនបង្ហាញខ្លួននៅ ក្នុងតុលាការតាមការកោះហៅរបស់ព្រះរាជអាជ្ញាគឺត្រូវផ្តន្ទាទោសនៅក្នុងប្រទេសប្រជាធិបតេយ្យទាំងអស់។ ប្រទេសកម្ពុជាប្រកាន់ខ្ជាប់នូវគោលការណ៍នីតិវិធីដូចគ្នា។ ព័ត៌មានក្លែងក្លាយដែលផ្សព្វផ្សាយដោយប្រភព លម្អៀងនៅកម្ពុជាបានបង្កើតការភ័ន្តច្រឡំរវាង “សាក្សី” និង “ជនជាប់ចោទ” ។ លោកក៏មនុស្សត្រូវបាន កោះហៅក្នុងនាមជាសាក្សីចំនួនពីរដងហើយមិនបានទៅបង្ហាញខ្លួន ។ ឥឡូវនេះ បញ្ហានេះត្រូវបានដោះ ស្រាយចប់សព្វគ្រប់ហើយ ។

ស្រដៀងគ្នាទៅនឹងការថ្លែងសុន្ទរកថារបស់លោក សម រង្ស៊ី វាក្យសព្ទរបស់លោក ក៏ម សុខា គឺពោរ ពេញទៅដោយការស្អប់ខ្ពើម នៅពេលដែលនិយាយទាក់ទងនឹងប្រទេសវៀតណាម និងប្រជាជនវៀត ណាម ។ គាត់ថែមទាំងមានភាពអង់អាចក្នុងការថ្លែងជាសាធារណៈថាមន្ទីរសន្តិសុខខ្មែរក្រហម “ស២១” គឺជាការប្រឌិតឡើង ឬជា “ការបង្កើតឡើងរបស់វៀតណាម”ហើយដោយមូលហេតុដូចគ្នានេះ គាត់បាន បដិសេធថាភាពនៃបទឧក្រិដ្ឋដែលបានប្រព្រឹត្តក្នុងអំឡុងពេលនៃការគ្រប់គ្រងរបស់ ប៉ុល ពត ទោះបីជា អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា (ECCC) បានកាត់ទោសអតីតប្រធានមន្ទីរ “ស២១” រួចហើយ ក៏ដោយ ។ ការបដិសេធដោយឥតលាក់លៀមនិងដោយចេតនាចំពោះការសម្លាប់រង្គាលនៅកម្ពុជាបែបនេះ គួរតែត្រូវបានចាត់ទុកថាជាបទឧក្រិដ្ឋ ដូចដែលបណ្តាប្រទេសបានធ្វើ ចំពោះអ្នកដែលបានបដិសេធឡ ក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងនឹងមនុស្សជាតិស្រដៀងគ្នានេះ ។

គ) សមាជិកពីរនាក់ទៀតរបស់គណបក្សប្រឆាំងគឺសមាជិកព្រឹទ្ធសភាលោក ហុង សុខហួរ និង សមាជិកសភាលោក អ៊ុំ សំអាន ត្រូវបានចោទប្រកាន់ពីបទក្លែងបន្លំនិងបទញុះញង់ឲ្យមានអំពើហិង្សា ។

លោក ហុង សុខហួរ បានផ្សព្វផ្សាយនិងចែកចាយសន្និសីទក្លែងក្លាយរវាងកម្ពុជានិងវៀតណាម ដោយមានចេតនាបង្ហាញពីកិច្ចព្រមព្រៀងរំលាយព្រំដែនរវាងប្រទេសទាំងពីរ ។ ជនជាប់ចោទទាំងពីរបាន អះអាងថាពួកគេគ្រាន់តែបានសម្តែងមតិរបស់ខ្លួនតែប៉ុណ្ណោះ ។ ការក្លែងបន្លំគឺមិនមែនការសម្តែងមតិទេ ហើយនៅក្នុងករណីនេះវាគឺជាការប៉ុនប៉ងដោយចេតនាបង្កអស្ថិរភាពប្រទេស ។ ការបំផ្លិចបំផ្លាញឯកសារ និងផ្តល់ព័ត៌មានក្លែងក្លាយពាក់ព័ន្ធនឹងសន្តិសុខជាតិអាចចាត់ទុកជាអំពើក្បត់ជាតិនៅក្នុងច្បាប់ព្រហ្ម ទណ្ឌនៃបណ្តារដ្ឋប្រជាធិបតេយ្យជាច្រើន ។ មាត្រា៤៥៦និង៤៥៧នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជាបានចែងជា ពិសេសចំពោះបទល្មើសបែបនេះ ។ ការផ្សាយសន្និសីទក្លែងក្លាយគឺជាទង្វើបដិសេធនិងជាការបំផ្លាញ សន្តិសញ្ញាពិតប្រាកដ ។ វាក៏ជាការផ្តល់ព័ត៌មានក្លែងក្លាយទៅលើស្ថានភាពនៃសន្តិសញ្ញាឆ្នាំ ១៩៧៩ ដែលត្រូវបានចុះបញ្ជីជាមួយក្រុមប្រឹក្សាសន្តិសុខអង្គការសហប្រជាជាតិ (សូមមើលឯកសារក្រុមប្រឹក្សា សន្តិសុខអង្គការសហប្រជាជាតិ A/34/94-S/13101 និងការផ្សាយរបស់ក្រសួងការបរទេសបារាំង ថ្ងៃទី ១៥ ខែ មេសា ឆ្នាំ ១៩៧៩)។ មានភស្តុតាងយ៉ាងច្បាស់ដែលបញ្ជាក់ថាសន្និសីទដែលត្រូវបានផ្សព្វ ផ្សាយដោយលោក ហុង សុខហួរ គឺជាសន្និសីទក្លែងក្លាយ (មិនមែនគ្រាន់ជាការចោទប្រកាន់ថាក្លែង ក្លាយទេ) ពោលគឺក្លែងក្លាយរហូតទៅដល់កម្រិតថា សូម្បីតែព្រំដែនរវាងកម្ពុជានិងវៀតណាមបានបាត់រូប រាងតែម្តង ។ អ្វីដែលគួរឲ្យសោកស្តាយគឺរដ្ឋាភិបាលបស្ចិមប្រទេសនៅតែបដិសេធមិនទទួលស្គាល់ភស្តុ តាងផ្លូវការទាំងនេះ ។

ការប្រើពាក្យពេចន៍អវិភាពរបស់លោក អ៊ុំ សំអាន គឺជាការបំពានព្រហ្មទណ្ឌលើសេរីភាពនៃការ បញ្ចេញមតិ និងការញុះញង់ឲ្យស្តាប់ខ្លឹមជាតិសាសន៍ ដើម្បីគោលបំណងនៃការបោះឆ្នោតនិងការចំណេញ នយោបាយ ។ ការញុះញង់ឲ្យមានអំពើហិង្សាគឺជាបទឧក្រិដ្ឋទោះបីជានៅក្នុងច្បាប់ប្រទេសណាក៏ដោយ។

សកម្មភាពល្មើសព្រហ្មទណ្ឌបែបនេះគឺជាមូលដ្ឋានសម្រាប់ការដកអភ័យឯកសិទ្ធិសភារបស់បុគ្គល ទាំងពីររូបនេះ ។ នៅក្នុងបរិបទដ៏រសើបនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាការញុះញង់អុជអាលមិនត្រឹមតែដាស់ឲ្យមាន ប្រតិកម្មជាសាធារណៈដ៏គ្រោះថ្នាក់ប៉ុណ្ណោះទេប៉ុន្តែថែមទាំងគម្រាមកំហែងដល់សន្តិសុខជាតិសន្តិភាពក្នុង តំបន់ព្រមទាំងធ្វើឲ្យប៉ះពាល់ដល់ទំនាក់ទំនងទ្វេភាគីរវាងប្រទេសជិតខាងទាំងពីរទៀតផង។

NGO និងអ្នកកាសែតបរទេសមិនបានរាយការណ៍ដោយស្មោះត្រង់អំពីការប្រព្រឹត្តរបស់គណបក្ស ប្រឆាំងទេ ។ ដោយផ្អែកលើបុរេវិនិច្ឆ័យដែលលំអៀងគាំទ្រគណបក្សប្រឆាំង ព័ត៌មានដែលចេញផ្សាយ ទាំងឡាយគឺតែងតែគ្មានតុល្យភាព ពោលគឺនៅស្ងៀមស្ងាត់ចំពោះបទឧក្រិដ្ឋដែលប្រព្រឹត្តឡើងដោយគណ បក្សប្រឆាំងហើយផ្តល់ព័ត៌មានមិនពិតអំពីសកម្មភាពរបស់រដ្ឋាភិបាល ។

ជ. អំពីការវាយតម្លៃសិទ្ធិមនុស្សនិងប្រជាធិបតេយ្យរបស់កម្ពុជា

តាមទស្សនៈរបស់ពួកគេស្តីអំពីស្ថានភាពសិទ្ធិមនុស្សនិងប្រជាធិបតេយ្យរបស់កម្ពុជាវាបានបង្ហាញយ៉ាងច្បាស់ថា ពួកបស្ចិមប្រទេសបានសន្មតថាក្រោយពីការបោះឆ្នោតដែលសម្របសម្រួលដោយអង្គការសហប្រជាជាតិនៅឆ្នាំ ១៩៩៣ ប្រទេសកម្ពុជាមានសមត្ថភាពពេញលេញដើម្បីប្រកាន់ខ្ជាប់ការអនុវត្តលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យដ៏ល្អឥតខ្ចោះរបស់បស្ចិមប្រទេស ។

នេះគឺជាការទាមទារឬ ជាការដាក់កំហិតហួសហេតុទៅលើប្រទេសមួយដូចជាកម្ពុជាដែលមានប្រវត្តិសាស្ត្រនៃកសាងរដ្ឋបែបទំនើបដ៏ខ្លីបំផុត ។

ស្រដៀងគ្នាទៅនឹងប្រទេសដែលធ្លាប់នៅក្រោមអាណានិគមអឺរ៉ុបមួយចំនួនដែរ លើកលែងប្រទេសដែលមានធនធានប្រេងសមត្ថភាពរដ្ឋរបស់ប្រទេសកម្ពុជាគឺនៅខ្សោយនៅឡើយមិនថា សមត្ថភាពស្ថាប័នច្បាប់ ឬ សង្គម ។

ទោះបីជាបន្ទាប់ពីមានការបោះឆ្នោតឆ្នាំ១៩៩៣ ក៏ដោយវាគឺជាការគិតបែបវើវាយមួយក្នុងការធ្វើពុតជាយល់ថាប្រជាធិបតេយ្យនៅកម្ពុជានឹងលូតលាស់ទៅមុខ ដោយគ្មានហានិភ័យនៃការវិលត្រឡប់មកវិញនៃអំពើហិង្សា។ ការពិតជាក់ស្តែងគឺខ្មែរក្រហមបានបដិសេធមិនព្រមអនុវត្តកិច្ចព្រមព្រៀងទីក្រុងប៉ារីសហើយបេសកកម្មរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិក៏បានបរាជ័យក្នុងការដោះស្រាយបញ្ហាដោយទុកឲ្យ ១ភាគ៣នៃទឹកដីស្ថិតក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់ខ្មែរក្រហម ។ មួយថ្ងៃនៅមុនពេលនៃការចាកចេញរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិអ្នកនាំពាក្យរបស់ខ្លួនបានទទួលស្គាល់ថា ខ្មែរក្រហមបានបំផ្ទុះគ្រាប់បែកកំទេចស្ថានស្ទើរតែជារៀងរាល់ថ្ងៃ ។ នយោបាយពេលនោះនៅតែត្រូវបានគ្រប់គ្រងដោយក្រុមផ្សេងគ្នាដែលមានកម្លាំងប្រដាប់អាវុធនិងទឹកដីដែលគ្រប់គ្រងដោយស្វយ័ត ។ ការភ័យខ្លាចចំពោះការវិលត្រឡប់មកវិញនូវសង្គ្រាមស៊ីវិលគឺជាលទ្ធភាពដែលអាចកើតមានជារៀងរាល់ថ្ងៃ។

រហូតដល់ពេលមួយដែលរបបនយោបាយខ្មែរក្រហម និងកងកម្លាំងប្រដាប់អាវុធរបស់ពួកគេត្រូវបានរំលាយទាំងស្រុងនៅឆ្នាំ១៩៩៨ ទើបទីបំផុត កម្ពុជាអាចទទួលបានសន្តិភាពពេញលេញ និងអាចត្រួតត្រាលើទឹកដីទាំងមូលរបស់ខ្លួនបាន ។ ការធ្វើសន្តិការវបនីយកម្មដែលប្រសូតចេញពីលទ្ធផលនៃគោលនយោបាយឈ្នះ-ឈ្នះរបស់រាជរដ្ឋាភិបាល គឺពិតជាជោគជ័យជាប្រវត្តិសាស្ត្រមួយដែលមិនធ្លាប់មានពីមុនមក ។ ប៉ុន្តែ គួរឲ្យសោកស្តាយដែលប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ និងមន្ត្រីការទូតបស្ចិមប្រទេសកម្រ ឬ ក៏មិនដែលបានរំលឹកឡើងវិញ ឬ លើកសរសើរពីគោលនយោបាយនេះទេ ។

ប្រវត្តិសាស្ត្រថ្មីរបស់កម្ពុជាបានបង្ហាញថា កម្ពុជាមានពេលវេលានិងបរិយាកាសដ៏តិចតួចបំផុតសម្រាប់ការងារកសាងរដ្ឋនិងដំណើរការប្រជាធិបតេយ្យការវបនីយកម្ម ។

